

۶۶۶ روز با مصدق

محمود تربتی سنجابی

www.ketab.ir

سرشناسه	ترتبی سنجایی، محمود
عنوان و نام پدیدآور	۶۶۶ روز با مصدق / محمود تربتی سنجایی.
مشخصات نشر	تهران، گلریز، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۲۷۲ ص.: مصور.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۵۵۲۷-۷۱-۴
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
عنوان گسترده	ششصد و شصت و شش روز با مصدق.
موضوع	مصدق، محمد، ۱۲۶۱-۱۳۴۵.
موضوع	ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷
موضوع	ایران - سیاست و حکومت، ۱۳۲۰-۱۳۵۷
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۱ ش ۴ ت ۱۵۱۵/ DRS
رده‌بندی دیوبی	۹۵۵/۰۸۲۴
شماره کتابشناسی ملی	۲۹۵۱۳۰۷

انتشارات گلریز

۶۶۶ روز با مصدق

محمود تربتی سنجایی

ناشر: گلریز

ناشر همکار: ایران جوان

حروفچینی: شبستری

چاپ اول: ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: اردلان

چاپ و صحافی: تاجیک

انتشارات گلریز: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت‌آیین
پلاک ۲۱، صندوق پستی: ۹۴۴-۱۳۱۴۵، تلفن: ۶۶۹۷۰۵۱۲؛ فکس: ۶۶۴۹۷۰۵۸

golriz.pub@gmail.com

حق چاپ دائم برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۵۵۲۷-۷۱-۴ ISBN 978-964-5527-71-4

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	 اشاره
---	-------------

فصل اول

۱۳	 تهران ناسازگار
۱۸	 کژراهه
۲۰	 نگاه صادقانه

فصل دوم

۲۱	 سیاستمدار قدرتمند
۲۴	 میهمانی موقوف
۲۶	 مرگ فروغی و رویدادهای تاریخی
۲۷	 سکوت روا نیست
۲۸	 سرجوخه حلیمه
۳۲	 تلگراف به ژنرال یسم استالین
۳۴	 به سوی مسکو
۳۵	 روسیان چپاولگر
۳۶	 آقای مولو توف کمیسر ملی امور خارجه
۴۰	 اولین قربانی نفت
۴۲	 دروغ به تاریخ

فصل سوم

۴۷	 شاهزاده‌ی بدلگام
۵۰	 اولین شکست
۵۰	 ایران به خوشبختی نمی‌رسد
۵۱	 مصدق و غایله پیشه‌وری
۵۵	 مأموریت مسکو

۵۷	پایتخت پرولتاریا.....
۵۷	پشت دیوار آهنین.....
۵۹	دنیای بعد از جنگ.....
۶۰	گزارش پروادا و پاسخ قوام.....
۶۵	روسیان ناراضی.....
۶۶	انگلیسی‌ها به دنبال تقسیم ایران.....
۶۷	وعده به درد شوروی نمی‌خورد.....
۶۸	قوام به دنبال جنگ.....
۶۹	فریب‌کاری انگلیس.....
۷۳	فرار پیشه‌وری.....
۷۴	محمدرضا شاه درس نمی‌گیرد.....
۷۵	نامه‌های بی‌پاسخ.....
۷۹	نامه‌ی مجدد فیروز به مولوتف.....

فصل چهارم

۸۷	مادام دوکاترو و فیروز.....
۸۹	بازگشت از مهاجرت.....

فصل پنجم

۹۳	در خدمت مصدق، برای همه چیز یا هیچ چیز.....
۹۴	نیم‌رخ مصدق در یک نگاه.....
۹۵	سال‌های پایانی.....
۹۷	کارنامه‌ی پیشوا.....
۹۸	همه چیز یا هیچ چیز.....
۹۹	بهترین فرصت.....
۱۰۰	گفت‌وگوی قوام و مصدق.....

فصل ششم

۱۰۵	رخ دادها.....
-----	---------------

فصل هفتم

۱۱۵	مهمانان رفیق آهنین.....
۱۱۷	میهمانی رفیق آهنین.....
۱۲۰	شهر خاموشان.....

۱۲۴	کنسول‌گری ایران
۱۲۴	آموزش مارکسیسم
۱۲۵	ملاقات با پیشه‌وری
۱۲۶	به خاطر قوام‌السلطنه
۱۲۷	اخراج از شوروی
۱۳۰	بازگشت به میهن
۱۳۱	شما؛ دیوار و مسلسل

پیوست‌ها

۱۳۳	پیوست ۱. ماجرای یک شب «خاطرات حسین مکی»
۱۴۱	پیوست ۲. قتل عام
۱۵۷	پیوست ۳. مذاکرات مصدق و هندرسن در ۲۷ مرداد ۱۳۲۲ از زبان مهندس حسینی
۱۵۹	پیوست ۴. تلگراف سرکنسول باکر به مظفر فیروز
۱۶۳	پیوست ۵. تدارکات ایران در شهریور ۱۳۲۰
۱۷۳	پیوست ۶. فروپاشی ارتش دوسوم شهریور ۱۳۲۰
۱۷۴	حمله‌ی شوروی و انگلیس به ایران
۱۸۳	پیوست ۷. نخست‌وزیری فروغی
۱۸۶	تصمیم به ترک مخصوصه
۱۸۹	پیوست ۸. فرار استاندار و فرمانده‌ی لشکر از تبریز
۱۹۳	هنگ هوایی تبریز
۱۹۵	پیوست ۹. انتقال پایتخت به اصفهان
۲۰۲	رضاشاه چگونه از رفتن به اصفهان منصرف شد
۲۰۷	شکست کودتا
۲۱۵	آخرین لحظات سلطنت رضاشاه
۲۱۵	خاطرات نصراله انتظام
۲۱۹	خاطرات گلشایان
۲۲۳	خاطرات بهبودی
۲۲۷	تصاویر
۲۶۵	نمایه

اشاره

عباس فریور محسنی، منشی مخصوص دکتر مصدق در دوران نخست‌وزیری، مردی خوش‌رو، خوش‌برخورد، آداب‌دان، شاعر و اهل قلم بود که پاییز سال ۱۳۷۷ بدرود زندگی گفت.

تابستان همان سال نگارنده در معیت دوست هم‌قلم، نویسنده و مترجم ارجمند آقای عبدالحمید فریدی خویشاوند نزدیک ایشان با او در منزلش چند دیدار داشتم. نیت بر این بود تا آقای فریور خاطرات دوران خدمت در تشکیلات نخست‌وزیری را، خاصه زمانی که در کنار دکتر مصدق بوده است، برای نگارنده بازگو کند. اولین ملاقات من با زنده‌یاد فریور در یک بعدازظهر گرم تیرماه ۱۳۷۷ در آپارتمان مسکونی‌اش - برج آتیس - واقع در تپه‌های اوین صورت پذیرفت. معارفه‌ی اولیه‌ی به وسیله‌ی آقای فریدی انجام گرفت. به اتاق پذیرایی راهنمایی شدم. پنجره‌ی اتاق به سمت سلسله بلندی‌های شمال تهران و قله‌ی توچال باز می‌شد. چند قالی خوش‌رنگ ساروق با طرح‌های اصیل ایرانی کف پذیرایی را پوشانده بود. تصویر سیاه‌قلم مصدق و مُرقعات چند خوش‌نویس از جمله خودش زینت‌بخش سالن پذیرایی بود.

روبه‌روی من روی صندلی لهستانی نشست و بی‌مقدمه گفت: سال گذشته قلبم را دست جراح سپردم ولی هنوز از درد ناشی از عمل - بای‌پس - رنج

می‌برم. گرمای تهران روی قلبم اثر می‌گذارد. قصد دارم برای ادامه‌ی معالجه به خارج از کشور بروم. دریا چند ماه بعد دور از دیار خود به خاموشی گرایید.

کتابی که پیش‌رو دارید حاصل چندین گفت‌وگوی طولانی و پرسش و پاسخ‌های متعدد و تقریر خاطرات و بررسی یادداشت‌های روزانه‌ی آن جاودان‌یاد است. این مجموعه در سه فصل تهیه و تنظیم شده است.

در فصل اول، او از شرح حال خود، دوران خدمت در نخست‌وزیری و باورهای سیاسی و تمایل به حزب نوپای توده و حوادث بعد از شهریور ۱۳۲۰ و شخصیت و منش نخست‌وزیران آن دوران سخن می‌گوید.

فصل دوم مربوط است به ایامی که کنار مظفر فیروز معاون قوام‌السلطنه و سفیر ایران در شوروی سابق قرار داشته است.

در این فصل وی از کشور رفیق آهنین و مشاهداتش از پشت پرده‌ی روسیه سوسیالیستی، زندگی مردم پس از جنگ و دوران آغاز جنگ سرد صحبت می‌کند و چگونگی مأموریت مظفر فیروز و ملاقات او با «هین» وزیر خارجه‌ی وقت انگلیس را در کنفرانس وزرای خارجه‌ی متفقین شرح می‌دهد، و برای اولین بار از گفتگوی خارج از نزاکت دیپلماسی بین آن دو می‌گوید.

در فصل سوم، فریور شرح می‌دهد چه شد که کنار مصدق جای گرفت و مصدق را از نظر شخصیت، حالات و نقاط ضعف، قوت و رفتار و منش ارزیابی می‌کند و نقش مشاوران مصدق را که به عوض اینکه سیاست را هنر ممکنات بدانند و انعطاف و دوراندیشی داشته باشند، از شعار «همه چیز یا هیچ چیز» پیروی می‌کردند بررسی می‌کند. سیاستی که سرانجام منجر به سقوط حکومت مصدق شد. در بخش پایانی کتاب خاطرات یکی از دانشجویان ایرانی اعزامی به شوروی که هم‌زمان با سفارت مظفر فیروز همراه ۴۰ دانشجوی ایرانی دیگر در باکو تحصیل می‌کرده و بواسطه سقوط فرقه‌ی دمکرات و دگرگونی سیاست

روسیه شوروی از دانشگاه اخراج شده‌اند و روسیان قصد تبعیت آنان را به سبیری داشته‌اند، ولی با اقدامات قوام‌السلطنه و فعالیت مظفر فیروز به ایران بازگردانده می‌شوند، آورده شده است.

به‌راستی چرا سال‌های پس از شهریور ۱۳۲۰ میهن ما غرق بحران و حوادث پیش‌بینی نشده بود و کمتر روزی بود که در ایران واقعه‌ای رخ ندهد و امواج متلاطم سیاست، سکون و آرامش کشور را برهم نزنند.

محمود تربتی سنجلی